

betegnelse holisme og helhetlig brukes både av informantene, i teorier på ulike nivå som det vises til i avhandlingen, og som et (uavklart) analytisk begrep i avhandlingen. Her kunne den innledende gjennomgangen av New Age fått en mer eksplisitt plass i analysene av det empiriske materialet, for eksempel ved å holde fast på at et viktig kjennetegn ved New Age er troen på at "skillet mellom religion og vitenskap viskes ut" eller "combines them in a higher synthesis" (s. 14). Gitt en slik definisjon ville kun et fåtall av de nevnte sykepleieteoriene falle inn under betegnelsen New Age og nyreligiøsitet. Til gjengjeld ville det bli enda tydeligere at det også eksisterer en helt entydig teoretisk forbindelse, for eksempel mellom Jean Watsons sykepleieteori og New Age. Enkelte andre teoretikere, for eksempel Patricia Benner og Judith Wrubel, trekkes for langt i iveren etter å påvise slike sammenhenger. Benner og Wrubel har en eksplisitt referanse til alternative behandlingsformer, men det er ikke alternativfeltet forfatterne henviser til når de lanserer sin fenomenologiske omsorgsteori, slik Johannessen hevder. Det er heller ikke slik at meningsbegrepet som er så sentralt hos Benner og Wrubel, slik Johannessen også påpeker, er det samme som det hun mener å finne i nyreligiøse strømninger. Hovedpoenget i den fenomenologiske omsorgsteorien er, som Johannessen viser, at mennesket forholder seg til verden på en meningsfull måte og ikke kan forstås isolert fra den sammenheng det inngår i (s. 43). Når hun senere i avhandlingen knytter meningsbegrepet an til nyreligiøsitet, blir det utlagt som en indre og subjektiv opplevelse (s. 119). I sykepleieteorier er meningsbegrepet både knyttet til en individuell og subjektiv oppfatning av mening og til tradisjoner som legger vekt på kontekst og felles mening (intersubjektivt).

Muligens kunne en slik distinksjon også vise sammenhenger og ulikheter både innenfor sykepleieteori og mellom sykepleieteori og alternativfeltet, og igjen vært en påvisning av hvorfor Jean Watsons teorier står svært mye nærmere det nyreligiøse feltet og New Age enn for eksempel Patricia Benner og Judith Wrubel. Sistnevnte teoretikere kan neppe tas til inntekt for en slik forbindelse. Riktignok er forfatterne åpne for at pasienter som ønsker det skal få tilbud om alternativ behandling, men det er ikke det samme som at de inkorporerer det i sin teori.

Det kommer godt frem i avhandlingen hvor uavklart de mange programerklæringene om så vel holistisk som fenomenologisk sykepleie er, og hvor påkrevd det er å analysere feltet for eksempel på den måten Harald Grimen anbefaler. Berit Johannessen har begynt på en slik analyse og det ligger mye interessant stoff i avhandlingen til å arbeide videre med. Sykepleiefaget trenger det, og Berit Johannessen har oppnådd den nødvendige kompetanse til å gjøre det.

Olav Solberg 2007. *Inn i eventyret. Norsk og europeisk fortelljekunst*. Oslo, Cappelen Akademiske Forlag. 247 s., ill.

Anmeldt av Bente Velle Hellang, Universitetet i Agder

Få litterære verk har oppnådd samme status og står i så mange norske bokhyller som Asbjørnsen og Moes *Norske folkeeventyr*. Juryens begrunnelse for nylig å kåre nettopp *Norske folkeeventyr* til ett av de 25 viktigste norske litterære verkene gjennom tidene, overlater ingen tvil om hvilken betydning verket har hatt for nasjonsbygging, identitetsskaping og utvikling av norsk språk og kultur siden det kom ut: "Dette er eitt av dei verka det ikkje har vore

strid om på lista, eit heilt sjølvstendig verk, eit verk som har vore sjølvstendig heilt sidan det kom ut i første hovudutgåve i 1852, som har prega alle seinare generasjonar av lesarar og kanskje meir enn noko anna litterært verk har skapt eit bilde av Norge” (<http://www.litteraturfestival.no/Kanon/tabid/92/Default.aspx>). En omtale av Asbjørnsen og Moes *Norske folkeeventyr* får oss lett til å gripe til begreper som identitet, tilhørighet og samhold, og av mange regnes kanskje kjennskap til folkeeventyrene fremdeles som en selvsagt bestanddel i det å være *norsk*.

Det verken skal eller kan betviles at *Norske folkeeventyr* har preget generasjoner av lesere siden det kom ut, eller at det i stor utstrekning har bidratt til å definere Norge, det norske og nordmenn. Men midt i en selvtilfredshet som et slikt nasjonalikon av et verk kan avstedkomme, kan det være vanskelig å se at vrengebildet av tilhørighet og samhold er avgrensning og eksklusjon. Det vanskelige begrepet *identitet* rommer begge betydninger: For at en gruppe mennesker skal definere seg som noe eget med noe felles, må den også sette opp stengsler og grenser for hva den *ikke* identifiserer seg som eller med. Som nasjonalikon har *Norske folkeeventyr* potensial til å gjøre begge deler; verket kan bidra til å sette det norske i en særstilling, skape en følelse av norsk identitet, tilhørighet og fellesskap og, som juryen skriver, skape ”eit bilde av Norge”. Men det kan også bidra til å gi inntrykk av at det finnes noe eksklusivt særnorsk, noe på sett og vis utilnærmelig og uslåelig som kutter alle forbindelseslinjer mellom Norge og resten av verden. En slik forestilling, at *Norske folkeeventyr* så å si skulle utgjøre en konsentrert norsk essens mellom to permer, har vært en godt innarbeidet fiksjon som etter mer enn 150 års levetid fortjener en solid og overbevisende

korrigering fra faglig hold.

Ganske nøyaktig samtidig med kanoniseringen av Asbjørnsen og Moe tidligere i sommer, fant det sted en bokutgivelse som fikk langt mindre oppmerksomhet og publisitet enn den allerede omtalte bokkåringen: Olav Solbergs *Inn i eventyret. Norsk og Europeisk forteljekunst* (Cappelen Akademisk Forlag 2007). Solberg setter dagsorden med et problematiserende (og for noen kanskje ubehagelig?) forord, der de innarbeidede og på mange måter fastlåste feiloppfatningene som har preget nordmenns oppfatning av eventyret, artikuleres i klartekst: ”Vi har, dei fleste av oss, ei oppfatning av eventyret som ei norsk, folkeleg, barnevenleg forteljing – knytt til norsk bonde- og bygdeliv, og utvikla i isolerte samfunn utan skrift, men med dess større vekt på munnleg formidling.

Men dette er feil. Det er i alle høve sterkt misvisande, og det er på tide å rette opp den skeive framstillinga av eventyret” (s. 9). Det er denne store oppgaven Solberg tar på seg. Gjennom 9 kapitler og 230 sider leder han leseren gjennom grundig forskningsarbeid der han trekker opp lange linjer i tid og rom, og gir leseren nye kunnskaper om eventyrsjangeren og om hvordan det norske folkeeventyret kun kan forstås riktig når det ses på som en skriftlig konstruksjon i en internasjonal kontekst.

Boka har 9 enkeltstående kapitler som hver for seg fungerer utmerket alene, men det er først som helhet at den får fram sitt budskap og sine poenger i klartekst. For som forordet slår fast, så er dette ei lærebok med et klart formulert budskap der et oppgjør med innarbeidede holdninger står øverst på dagsorden. Solberg selv deler boka inn i fire ulike deler. Etter to informative kapitler som i en kortfattet og pedagogisk form gjør greie for eventyrsjangeren og de ulike hovedlesemåtene som har dominert eventyrforskning

gen, går Solberg eventyrinnsamlingen og -diktningen i flere europeiske land nærmere etter i sømmene. Og allerede i det første av disse 3 midtkapitlene, "Franske feeeventyr", tar Solberg et grep som får betydning for hans hovedresonnement gjennom hele boka. Han viser hvordan noen av hovedskillene som ligger til grunn for de seiglivede vrangforestillingene vi har hatt om det norske folkeeventyret, bryter sammen, eller rettere sagt aldri har eksistert i de franske salongeventyrene på slutten av 1600- og begynnelsen av 1700-tallet: Her støpes muntlighet og skriftlighet, innenlandske fortellinger og utenlandske fortellinger sammen til en helhet som gjør det umulig å opprettholde distinksjoner som så mange læreverk fortsetter å reproducere som om det skulle være vann-tette skott mellom dem. De franske eventyrforfatterne behandler muntlige fortellinger på sin egen måte: "Dei skapte det *litterære* eventyret i Europa" (s. 55), og forholder seg fritt til det muntlige stoffet som ofte utgjør basisen i fortellingene deres. De legger til, trekker fra, tilrettelegger for sitt eget publikum og føyer gjerne til et moralvers eller to som en kommentar og aktualisering av eventyret de har skrevet. Noen slags pietet overfor det "rene" muntlige har aldri eksistert i denne eventyrtradisjonen, og det vil være stor urett å vurdere fortellingene ut fra et verdisystem som oppskatter muntlighet og nedvurderer skriftlighet. På samme vis presenterer og analyserer Solberg brødrene Grimms skoledannende eventyrutgivelser og Hans Christian Andersens kunstferdig utarbeidede eventyr i hvert sitt kapittel.

Med de tre grundige nedslagene i europeisk eventyrtradisjon som bakteppe, og de tradisjonelle skillene mellom muntlighet og skriftlighet dekonstruert allerede i begynnelsen av boka, får Solberg den norske eventyrtradisjonen til å framstå i et nytt lys i bokas tredje del. Gjennom en finstemt

veksling mellom Asbjørnsen og Moes egne notater, analyser av innsamlede eventyr og en undersøkende og kritisk holdning til både innsamlingsområder og bearbeiding av det innsamlede stoffet, gir Solberg nasjonalikonet *Norske folkeeventyr* en plass i en internasjonal kontekst. Solberg unnlater aldri å understreke verkets viktige bidrag til utviklingen av norsk språk og litteratur: "Med eventyra vart det skapt ein ny stil, der norsk tale og dansk språk gjekk i eit lykkeleg kompaniskap.

(...) Dei [Asbjørnsen og Moe] makta også å forme ut eventyra slik at dei kjendest representative for det norske samfunnet, det vil igjen seie at eventyra måtte reflektere bondesamfunnet, der dei aller fleste nordmenn hørde heime. Dette hadde samanheng med nasjonsbygging og leiting etter det typisk (bygde)norske under nasjonalromantikken" (s. 146-147). Med dette klarer Solberg å sammenføye to holdninger som tradisjonelt har stått diametralt mot hverandre: *Norske folkeeventyrs* store betydning som nasjonalikon, men samtidige konstruksjonsmessige karakter. Det ene utelukker ikke det andre i Solbergs resonnement: "Med vektlegginga av den munnlege tradisjonen tilslører Asbjørnsen og Moe at deira eventyr i like høg grad er skriftlege som alle andre skriftprodukt. Den såkalla munnlege stilen er like mykje ein konstruksjon i skrift som stilen og skrivemåten til dei franske eventyrdiktarane – jamvel om ein kan seie at avstanden til munnleg språk er kortare" (s. 148). Med fare for å slite ytterligere på et allerede slitt begrep, kan vi kanskje si at dekonstruksjonen endelig har inntatt eventyrforskningen. Gjennom den kritiske tilnærmingen Solberg velger, påviser han at også denne sjangerens innerste hellige kjerne er en *konstruksjon*, vel å merke uten at dette gjør at eventyret mister betydning.

I bokas siste kapitler kommer eventy-

rets enorme slitestyrke for en dag. I kapittel 8, det siste kapitlet i boka's tredje del, viser Solberg hvordan eventyret finner nye veier, kiler seg inn i "rene" skriftprodukter hos store forfattere i Norge på slutten av 1800-tallet, og i kapittel 9 hvordan det foldes ut igjen til stadig nye fortellinger med lett gjenkjennelige trekk hos britiske samtidsforfattere. Og i dette siste kapitlet, og siste del av boka, slutter Solberg sirkelen med analyser av blant annet *Ringenes herre* og *Harry Potter*, helt moderne litteratur som selges i millioner av eksemplarer verden rundt, med aktører som opererer i en oppdiktet verden lik den vi finner igjen i europeisk fortellekunst, også den norske, så langt den kan spores tilbake. Uten videre aksepterer millioner av mennesker at det vi tidligere har holdt for å være muntlige fortellinger nå har blitt et fullt ut skriftlig produkt som fortsetter å fascinere stadig nye lesere. Disse stadig nye reproduksjonene av eventyr forteller oss at eventyrets verdi og fascinasjonskraft ikke avhenger av dets tilhørighet i en muntlig eller skriftlig kultur eller hvorvidt det tegner et "riktig" bilde av en nasjon som innbyggerne kan kjenne seg igjen i, identifisere seg med og avgrense seg med. Og vi blir klar over urimeligheten i at slike forestillinger skal fortsette å henge ved *Norske folkeeventyr*.

I *Inn i eventyret. Norsk og europeisk fortellekunst* tar Olav Solberg på en overbevisende og pedagogisk måte et solid faglig oppgjør med innarbeidede forestillinger om eventyret og dets forhold til det norske. Innsiktene som formidles i hvert eneste kapittel, framsettes i et enkelt og lett tilgjengelig, til tider nesten fortellende språk. Og uten at man selv merker det, blir Solbergs kunnskap ens egen kunnskap, og dermed klarer han det mange fagbøker ikke gjør: Å formidle kunnskap på en så overbevisende måte og med et så tydelig budskap

at den *må* føre til et oppgjør med inngrudde forestillinger, som etter lesningen virker håpløst avleggs og har mistet sin gyldighet. Det kan være en ubehagelig aktivitet å gå i rette med forestillinger man har holdt for å være sanne, oppleve at disse krakelerer og mer eller mindre smuldrer bort. Men alternativet Solberg tilbyr er ikke noe dårlig bytte: Han gir våre norske nasjonalikon en internasjonal tilhørighet. De norske folkeeventyrene har trekk som gjør dem særlig norske, dette er en arv fra nasjonalromantikkens konstruksjon av det norske, men først og fremst har de trekk, både tematiske, motivmessige og formelle, som setter dem inn i en flere tusen år gammel europeisk fortellingstradisjon.

Solberg tar aldri glansen fra kanoniseringen av Asbjørnsen og Moe, tvert om befester han deres posisjon som de som framfor noen har klart å gi eventyret denne enorme statusen. Dette doble aspektet, å dekonstruere misoppfatninger gjennom grundig forskning og formidling og samtidig bevare eventyrets betydning, er boka's store styrke, og bør fungere som et incitament til en plass på pensumlisten for alle som skal arbeide med eventyr på et eller annet nivå. Og forhåpentligvis blir boka en fast følgesvenn til eventyrutvalgene som finnes på studier i litteratur og folkeminne, og i de pedagogiske profesjonsutdanningene der studenter i neste omgang selv skal gå inn i den uavbrutte kjeden av formidlere av vår skriftlige og muntlige, internasjonale og norske fortellekunst, slik vi blant annet finner den i Asbjørnsen og Moes *Norske folkeeventyr*.